

Η Ελλάδα ως Δύναμη «Ήπιας Ισχύος» και ο Ρόλος της Ναυτιλίας

Μιχαήλ Χατζηάστρου, εε Αξιωματικός ΕΔ, ΜΑ Διεθνών Σχέσεων

Η έννοια της «Ήπιας Ισχύος» ορίστηκε για πρώτη φορά το 1990 από τον καθηγητή Joseph Nye, σύμφωνα με τον οποίο, είναι η ικανότητα μίας χώρας να χρησιμοποιεί την «ελκυστικότητα της» ως εργαλείο πειθούς και επίτευξης στόχων στο διεθνές διπλωματικό πεδίο. Αργότερα, το 2010, ο Jonathan Mc Clory σε συνεργασία με το περιοδικό *Monocle* δημιούργησαν έναν δείκτη μέτρησης της «Ήπιας Ισχύος» των χωρών, που περιλαμβάνει 75 κριτήρια αξιολόγησης και δημοσκοπήσεις ενταγμένα σε 6 πυλώνες, που τελικά δίνουν την κατάταξη για τις 30 ισχυρότερες χώρες στον τομέα αυτό. Οι 6 πυλώνες περιλαμβάνουν: την ψηφιακή υποδομή της κάθε χώρας, την παγκόσμια εμβέλεια του πολιτισμού της, την ελκυστικότητα του οικονομικού μοντέλου της, το επίπεδο του ανθρώπινου δυναμικού της, τη δύναμη του διπλωματικού δικτύου της και τη δέσμευσή της στα ανθρωπιστικά ιδεώδη και τη δημοκρατία. Η Ελλάδα από το 2015 περιλαμβάνεται ανελλιπώς στις 30 ισχυρότερες χώρες «Ήπιας Ισχύος» στον κόσμο, καταλαμβάνοντας το 2019 την 25^η θέση με την Τουρκία να βρίσκεται στην 29^η θέση¹.

Προφανώς η ανάπτυξη του ισχυρού διπλωματικού δικτύου που έχει επιτύχει η Ελλάδα στο εγγύς περιφερειακό και παγκόσμιο περιβάλλον, ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια, είναι σημαντικό αλλά όχι το μόνο μέρος της συνολικότερης ήπιας ισχύος της. Η ήπια ισχύς της χώρας αποτελείται από ένα μίγμα πολλών ιστορικών αλλά και σύγχρονων επιτευγμάτων, που μεταξύ άλλων περιλαμβάνουν την αρχαία ιστορία της και την προσφορά της στο δυτικό πολιτισμό, τη βυζαντινή παράδοση και την αίγλη της Ορθοδοξίας, την φιλελεύθερη επανάσταση του 1821 που ήταν η απαρχή της κατάλυσης της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, την συμμετοχή στον πόλεμο κατά των Ναζί, την ανάδειξη της χώρας ως έναν ασφαλή παγκόσμιο τουριστικό προορισμό, την παγκόσμια πρωτοπορία της στη ναυτιλία, την διασπορά στην υφήλιο σημαντικών «πρεσβευτών», επιστημονικό δηλαδή δυναμικό υψηλής τεχνογνωσίας που μετανάστευσε λόγω της εσωτερικής οικονομικής κρίσης, αλλά και ποιο πρόσφατα επιτεύγματα, όπως την επιτυχή αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης χρέους, τον εκσυγχρονισμό του κράτους, την αντιμετώπιση της

εργαλειοποίησης του μεταναστευτικού από την Τουρκία, την επιτυχή διαχείριση της εξάπλωσης της πανδημίας COVID 19 – επιτεύγματα που εκτιμάται ότι συνέβαλαν προκειμένου το περιοδικό Monocle το 2020 να χαρακτηρίσει την Ελλάδα ως «Super Power Super Star»².

Σημαντικό τμήμα της Ελληνικής ήπιας ισχύος είναι η παγκόσμια δύναμη της Ελληνικής Ναυτιλίας. Οι Έλληνες, με ναυτική παράδοση χιλιετιών, είναι ένα από τα ισχυρότερα και πιο σημαντικά ναυτικά έθνη παγκοσμίως. Η μοναδικότητα του σύγχρονου ελληνικού ναυτιλιακού θαύματος έγκειται στο γεγονός ότι η Ελλάδα, μία μικρή νησιωτική χώρα της Ανατολικής Μεσογείου, μόλις λίγων εκατομμυρίων κατοίκων, κατόρθωσε μέσα στις ιδιαίτερα δύσκολες συνθήκες του 19^{ου} και 20^{ου} αιώνα να ναυπηγήσει έναν από τους μεγαλύτερους εμπορικούς στόλους της υφηλίου, ανταγωνιζόμενη παγκόσμιους οικονομικούς κολοσσούς όπως την ΗΠΑ, την Βρετανία, την Ιαπωνία και την Νορβηγία³.

Η Ελλάδα το 2020 παραμένει η χώρα με τη μεγαλύτερη ναυτιλία παγκοσμίως. Παρόλο που ο πληθυσμός της χώρας αντιπροσωπεύει μόλις το 0,16% του συνολικού πληθυσμού της υφηλίου, η Ελληνική ναυτιλία κατέχει το 20,67% της παγκόσμιας χωρητικότητας και το 54,28% της χωρητικότητας της ΕΕ. Την περίοδο 2007-2019 υπερδιπλασίασε τη μεταφορική ικανότητα του στόλου της, ελέγχοντας το 32,64% του παγκοσμίου στόλου δεξαμενοπλοίων, το 21,7% του παγκόσμιου στόλου μεταφοράς χύδην ξηρού φορτιού, το 16,33% του παγκόσμιου στόλου μεταφοράς υγροποιημένου αερίου, το 15,14% του παγκοσμίου στόλου μεταφοράς χημικών και παραγώγων πετρελαίου και το 8,92% του παγκόσμιου στόλου μεταφοράς εμπορευματοκιβωτίων. Ο ελληνόκτητος στόλος με ποσοστό άνω του 98% της μεταφορικής του ικανότητας να αφορά τη μεταφορά φορτιών μεταξύ τρίτων χωρών, και μεταφέροντας μεταξύ άλλων, προϊόντα πετρελαίου και παραγώγων πετρελαίου, υγροποιημένα αέρια, χημικά, μεταλλεύματα, άνθρακα, λιπάσματα, γεωργικά και δασικά προϊόντα - αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο για την ομαλή διεξαγωγή του διεθνούς εμπορίου και την εύρυθμη λειτουργία της παγκόσμιας οικονομίας. Η στρατηγική σημασία της Ελληνικής ναυτιλίας για την ΕΕ αναδεικνύεται από το γεγονός ότι τόσο η οικονομία όσο και η ευημερία των πολιτών της Ένωσης βασίζονται στην πρόσβαση σε οικονομικά προσιτές πηγές

ενέργειας και στην ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου⁴. Η Ελληνική ναυτιλία διαδραματίζει καίριο ρόλο αφενός στη διασφάλιση των εισαγωγών ενέργειας της ΕΕ⁵, καθώς για την κάλυψη των ενεργειακών αναγκών της εισάγει μέσω θαλασσίων μεταφορών το 88% του αργού πετρέλαιο, το 74% του φυσικού αέριο και το 44% των στερεών ορυκτών καυσίμων, και αφετέρου στο διεθνές εμπόριο⁶, καθώς η ΕΕ για τη διενέργεια του διεθνούς εμπορίου της βασίζεται στη διεθνή ναυτιλία σε ποσοστό περίπου 76%.

Πέραν της προβολής ήπιας ισχύος, η Ελληνική ναυτιλία αποτελεί σημαντικό πυλώνα της εθνικής οικονομίας, και επιπλέον, οι Έλληνες πλοιοκτήτες, είτε μέσω δωρεών της Ένωσης Ελλήνων Εφοπλιστών, είτε μέσω δωρεών με ανάληψη ατομικών πρωτοβουλιών, παρέχουν σημαντική υποστήριξη στην ενίσχυση της Ναυτικής Ισχύος, με πιο πρόσφατα παραδείγματα τη δωρεά 10 ταχύπλοων σκαφών φύλαξης θαλασσίων συνόρων⁷, τη δωρεά 2 πλοίων γενικής υποστήριξης στο Πολεμικό Ναυτικό συνολικού εκτοπίσματος 7500 τόνων⁸ και τη δωρεά 60 αποβατικών σκαφών για τις ανάγκες της Ζ΄ Μοίρα Αμφίβιων Καταδρομών⁹. Επιπρόσθετα, δεν πρέπει να λησμονείται ότι η γεωπολιτική έννοια της «Ναυτική Ισχύος» περιλαμβάνει και το εμπορικό στόλο λόγω της δυναμικής επίταξής του σε περιόδους κρίσεων για μεταφορά στρατευμάτων, εξοπλισμού και διενέργεια βοηθητικών επιχειρήσεων, κάτι που έχει ήδη πράξει η Ελλάδα κατά το πρόσφατο παρελθόν¹⁰.

Στο θαλάσσιο λοιπόν χώρο και στο πλαίσιο του παιγνίου «Ηπιας Ισχύος» μεταξύ Ελλάδος και Τουρκίας, η Ελλάδα επιδεικνύει αξιοσημείωτη ναυτιλιακή υπεροχή με τον στρατηγικό της ρόλο στη διακίνηση ενεργειακών πόρων, εμπορευμάτων και ανθρώπων, με την παρουσία των πλοίων της και την επίδειξη σημαίας στη Μεσόγειο και σε υπερπόντιους προορισμούς, με τα λιμάνια και τις υποστηρικτικές υποδομές της, με τις ναυπηγοεπισκευαστικές εγκαταστάσεις και τις δυνατότητες τους, με την αλιεία, τις υδρογραφικές και ωκεανογραφικές υπηρεσίες, και βεβαίως με το φημισμένο για την ναυτοσύνη και την επιστημονική κατάρτισή του έμπυχο δυναμικό¹¹. Σημαντική ώθηση προς την ισχυροποίηση της θαλάσσιας «Ηπιας Ισχύος» θα αποτελούσε η πλήρης επαναλειτουργία των ναυπηγιών, η χάραξη μιας βιώσιμης μακροπρόθεσμης ναυπηγικής στρατηγικής και η ένταξη

στον στόλο της χώρας σύγχρονων ερευνητικών και ενδεχομένως γεωτρητικών σκαφών. Το γεγονός ότι η Ελλάδα αποτελεί μια υπολογίσιμη δύναμη «Ήπιας Ισχύος», από μόνο του δεν μπορεί να παράγει αποτελέσματα έναντι του δόγματος της «Γαλάζιας Πατρίδας», αλλά συμπληρώνει την «Σκληρή Ισχύ» των όπλων και ο συνδυασμός τους αποτελεί μια αποτρεπτική «Έξυπνη Ισχύς» έναντι των τουρκικών παράνομων διεκδικήσεων¹².

¹ The soft power 30, (2020) 'Overall Ranking 2019' *softpower30.com*. <https://softpower30.com/> [accessed 20 Dek 2020].

² Annual Soft Power Survey (2020) 'Soft power super stars' *Monocle*, (139).

³ Isalos (2020) 'Η Ελληνική Ναυτιλία' *Isalos.net*. <https://www.isalos.net/i-elliniki-naftilia/> [πρόσβαση 20 Δεκ 2020].

⁴ Ένωση Ελλήνων Εφοπλιστών (2020) 'Ελληνική Ναυτιλία Και Οικονομία 2020 - Ο Στρατηγικός Και Οικονομικός Ρόλος Της Ελληνικής Ναυτιλίας' *Ugs.gr*. <https://www.ugs.gr/gr/greek-shipping-and-economy/greek-shipping-and-economy-2020/> [πρόσβαση 20 Δεκ 2020].

⁵ European Commission, (2019) *EU Energy in Figures, Statistical Pocketbook 2019*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. <https://www.euneighbours.eu/sites/default/files/publications/2019-09/MJAB19001ENN.en.pdf> [accessed 20 Dek 2020].

⁶ European Commission, (2019) *EU Transport in Figures, Statistical Pocketbook 2019*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. <https://ec.europa.eu/transport/sites/transport/files/pocketbook-2019.pdf> [accessed 20 Dek 2020].

⁷ Ένωση Ελλήνων Εφοπλιστών (2019) 'Δωρεά ταχυπλόων περιπολικών σκαφών στην Ελληνική Πολιτεία' *Ugs.gr*. <https://www.ugs.gr/gr/press-releases/2019/press-release-20191127/> [πρόσβαση 20 Δεκ 2020].

⁸ Ίδρυμα Αικατερίνης Λασκαρίδη (2020) 'Χορηγίες/Δωρεές' *Laskaridisfoundation.org*. <http://www.laskaridisfoundation.org/category/chorigies-el/> [πρόσβαση 20 Δεκ 2020].

⁹ Ελληνική Δημοκρατία (2021) 'Θάνατος Υποστρατήγου ε.τ. Ιάκωβου Τσουνή' *ΓΕΕΘΑ* <https://geetha.mil.gr/thanatos-yprostratigoy-e-t-iakovoy-tsoyni/> [πρόσβαση 20 Απρ 2021].

¹⁰ Κωτούλας, Ε. Ι. (2019) 'Η Ελληνική Στρατηγική Στον Χώρο Του Αιγαίου Πελάγους, 1830-1922' *Civitas Gentium*, 7 (2), σελ. 226.

¹¹ Χηνοφώτης, Π. (2020) 'Η θαλάσσια διάσταση της ήπιας ισχύος' *Η Καθημερινή* <https://www.kathimerini.gr/politics/561166030/i-thalassia-diastrasi-tis-ipias-ischyos/> [πρόσβαση 20 Δεκ 2020].

¹² Χατζηάστρου, Μ. (2021) 'Τουρκικό Δόγμα Γαλάζια Πατρίδα: Προκλήσεις Ελληνικής Στρατηγικής'. Λευκωσία: Πανεπιστήμιο Λευκωσίας.